

Kritika liberalne egzegeze Evandjelja

Klaus BERGER, *Sind die Berichte des Neuen Testaments wahr? Ein Weg zum Verstehen der Bibel*, Chr. Kaiser, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 2002.

Knjiga Klauza Bergera već je samim naslovom izazovna: *Jesu li izvještaji Novoga zavjeta istiniti? Put razumijevanju Biblije*. Knjiga ima 213 stranica. Format 20x13 cm. Ako se još na umu ima da je K. Berger danas jedan od najčitanijih teologa među čitateljima njemačkog govornog područja pa i šire, onda knjiga posebno privlači pažnju egzegeta i teologa. Neki ga smatraju drugim Romanom Guardinijem (1885.-1968.). Skoro svake godine objavljuje jednu ili više knjiga. Poštovan je među znanstvenicima, filozofima, teolozima kršćanske orijentacije. Rođen je 1940. god. Oženjen, ima dvoje djece. Studirao filozofiju, teologiju i orijentalistiku. Već duže vrijeme bavi se suvremenim pitanjima teologije napose egzegeze i dogmatike. Predaje teologiju Novoga zavjeta na Evangeličkom Teološkom fakultetu Sveučilišta u Heidelbergu. U zadnje vrijeme objavio je knjige *Im Anfang war Johannes* (1997.), *Qumran und Jesus* (1998.), *Wer war Jesus wirklich* (1998.), *Ist Christsein der einzige Weg* (2000.).

Knjiga koju želimo prikazati izazvala je posebnu pažnju jer se vrlo kritički suprotstavlja liberalnoj protestantskoj egzegezi Novoga zavjeta. On u svojoj analizi polazi od filozofa i teologa bliske prošlosti kao i mnogih suvremenih autora koji su postavili u pitanje vjerodostojnost i povijesnost mnogih evandeoskih tekstova. Manfred Lütz zapisao je u svom osvrtu na knjigu */Tagespost*, 34 (2002), 6/: "Knjiga

je događaj. Svatko tko se bavi današnjim problemima kršćanstva i Crkve morao bi je pročitati; svaki biskup koji je odgovoran za nauk Crkve; svaki dekan teološkog fakulteta komu na srcu leži važnost teologije za Crkvu i svijet; svaki klerik i laik koji se brine za naviještanje Riječi Božje. Knjiga se naime ne bavi uobičajeno o dva, tri ili četiri pitanja, nego sržnim pitanjem svih rasprava: 'Jesu li izvještaji Novoga zavjeta istiniti?'

Autor je sasvim svjestan da je njegovo pitanje pravi eksploziv. Ono uznemiruje, provocira, traži uvjerljiv odgovor. K. Berger upravo to želi kroz analizu mnogih liberalnih protestantskih teologa dati i uvjeriti da njihove negativističke analize ne pridonose znanstvenom utvrđivanju objavljenih istina i povijesnosti evandjelja. On smatra da teologija koja samo postavlja pitanja nije stvarna teologija. Teologija na pitanja mora ponuditi odgovor i utvrditi u vjeri. On liberalnoj egzegezi daje jasan odgovor da evandjelja nisu legende, priče, niti mitski pokušaji preuzeti iz drugih religija. To su za njega neprihvatljivi stereotipi. Biblijska egzegeza koju on analizira, počevši od one liberalne, do moderne, znanstvene, iznosi biblijsku istinu na kojoj se temelji teologija. On na različite hipoteze liberalne egzegeze daje svoje suprotno mišljenje i postavlja svoje teze za utemeljenje dogmatskih istina vjere. On prigovara i katoličkim egzegetima i teolozima koji su nakon Drugog vatikanskog sabora slijedili mnoge negativističke pristupe egzegezi. To je nanijelo velike štete u spoznaji istina vjere.

U uvodu svoje knjige *Was ist Wahrheit?* K. Berger istražuje prije svega kriterije za utvrđivanje istine. Samo pravi kriteriji osvjetljavaju vjerodostojnost evandeoskog izvještaja. U knjizi s jedne strane kritizira kriterije Ernsta Troeltscha koje,

manje-više, slijedi protestantska egzegeza dok s druge strane gradi kriterije izravno na samoj kritičkoj analizi teksta kroz koji se doseže u samu istinitost Boga na kojem je utemeljen fenomen kršćanstva kao religije. Tako npr. za K. Bergera su važni izvještaji o uskrsnuću, čudesima, o svršetku svijeta i djevičanskom začeću što liberalna egzegeza u startu uzima kao jednostavnu piščevu književnu tvorevinu (str. 9). On na kritičkoj analizi teksta želi objasniti istinitost Božjeg djelovanja. On pitanje istine ne gleda samo kao konačni domet ljudske spoznaje nego kao istinu vjere koja iz teksta izlazi i više je od moje obične ljudske spoznaje (str. 11). On razlučuje istinu vjere od povijesne istine i vjerodostojnosti evanđelja. Istina je vjere Isus jest sin Božji, Bog, dok sve što je u evanđeljima o njemu napisano trebaju objasniti i utvrditi teološke i antropološke znanosti. Sve opet na koncu, jasnim kriterijima, mora biti svedeno u sistematsku teologiju.

Knjiga je razdijeljena u četiri nejednaka dijela. Prvi dio: *Zweifel an der Wahrheit* (str. 13-36) obuhvaća mnoga pitanja: od bibliističke vjere do kritike, evanđelja kao legende, istina vjere protiv povijesne istine, nadopune povijesnih podataka, shvaćanje povijesti kao jednosmjernice ulice, djelo liberalne egzegeze, prilozi za sistematsku teologiju, E. Troeltsch i kriteriji znanstvenosti, granice kritičke analize. Cjelovita teologija ne može se reducirati na filozofsko-antropološko komuniciranje. Tu tezu iznosi protiv liberalne egzegeze koja u evanđeljima istražuje samo Isusovu ljudsku egzistenciju i dijalošku strukturu. K. Berger to naziva sarkastično "teološki Genscherizam" (str. 30). Negiranje i ustanove Crkve, K. Berger smatra čistim plodom liberalne hermeneutike E. Troelscha.

U drugim dijelima, *Wiederentdeckung der Geschichtlichkeit* (str. 37-86) autor se

osvrće na druge discipline koje pomažu osvijetliti povijesne činjenice. Tako npr. datiranje Isusove smrti, istinitih Isusovih riječi. Raspravlja o problemu zapisivanja, odnosu Ivanova i sinoptičkih evanđelja, o agrafima. On prihvaća istraživanja pozitivističkih i humanističkih znanosti ali smatra da se ne može u evanđeljima zaniijekati historicitet Isusovih djela. Povezanost Staroga i Novoga zavjeta to pomaže razumjeti. Književni oblici su preuzimani da prodube značenje i kontinuitet Božjeg djelovanja u Isusu. Liberalna egzegeza stvarala je s jedne strane negiranje povijesnosti evanđelja a s druge strane fundamentalizam u njegovu tumačenju. Most između tih dviju krajnosti jest put duhovnim izvorima koji izvire iz teksta evanđelja. Zdrava teologija proizlazi iz zdrave i nepristrane egzegeze. Qumranski tekstovi pomažu razumjeti i duhovnost i povijesnost izvora evanđelja, smatra Berger. Apostoli nisu bili samo obični tkalci jedne književnosti nego nadahnuti stvaraoci i prenosioci istina vjere o povijesnom i uskrsnom Isusu i njegovu učenju. Oni su psihički bili sasvim zdravi ljudi. Bili su sposobni dati autentično svjedočanstvo o Isusovoj osobi i njegovu djelu. Različite redakcije u evanđeljima prihvaća i Berger ali, protiv liberalnih bibličara, tvrdi da su različitosti mogle doći i od samog Isusova tumačenja u novim okolnostima. Liste liberalne egzegeze o sumnjivim tekstovima Isusova učenja, npr. utemeljenja Crkve, Berger odbacuje jer sama činjenica o izboru apostola već potvrđuje realitet, doduše, nastajanja novog Izraela, tj. Crkve. U potpunosti odbacuje tvrdnje da Isusovo uskrsnuće nije nikakav povijesni pozitivni događaj. Odjeljivanje povijesnog Isusa od uskrsne vjere, Krista, smatra Berger umjetnom i čistom ideologijom (str. 80-86).

U trećem dijelu *Der Wahrheitsbegriff der Bibel* (str. 87-106) pokušava autor u

samoj Bibliji pronaći i ponuditi kriterije za utvrđivanje povijesnosti i istinitosti evanđelja. Biblijski pojam istine ne može se poistovjetiti sa 'kritičkim racionalizmom' (str. 110). Kad je riječ o istini u evanđeljima, kao i inače u Bibliji, mora se voditi računa, kaže on, o 'mističnom fakticitetu' (str. 86, 119). Bez mističnog iskustva nemoguće je npr. objasniti Isusovo preobraženje, anđele itd. Vjera nije samo psihološki fenomen čisto unutarnjeg izražaja nego izraz stvarnog mističnog doživljaja. Povezujući biblijske izvještaje u svim evanđeljima smatra da je tradicija ključ rješavanja problema. Različitost je plod progresivnog shvaćanja i tumačenja. Stoga tvrdi da nikada nije dovoljno prihvaćanje samo jednog izvještaja jer se ustvari izvještaji nadopunjuju (str. 87). Posebno je interesantan dio *Wahrheit und Menschenbild* (str. 90). Osvjetljuje problem na temelju evanđelja a napose iz knjige Otkrivenja u kojoj je cjelovita istina sažeta o 'žnovom stvaranju' ali ne samo kao fizičko stvaranje nego nešto sasvim novo gdje će Bog 'u nebeskom Jeruzalemu' s ljudima stanovati (str. 92).

U četvrtom dijelu, *Die Wahrheit der besonderen Fakten* (str. 107-204) autor želi potisnuti shvaćanje nekih događaja u evanđeljima kao čiste legende. Tako npr. Marijino navještenje, uskrsna ukazanja, preobraženje Isusovo, uznesenje na nebo, isto tako, na isti način tumačenja nekih čudesa kao npr. uskrsnuće Lazara itd. On istražuje činjenicu u svjetlu povijesno-kritičke egzegeze i vjere prve kršćanske zajednice koja je u tekstovima unijela, na različite načine, vjeru u uskrslog Isusa. Pristup tim činjenicama nije dovoljan samo s gledišta prirodoslovnih znanosti, psihologije ili sociologije. Legitimitet istini mnogo je širi u evanđeljima, a bez vjere u njima ispovjedene nemoguće je utvrditi

istinu (str. 111). Autor prikazuje i dva filozofska mišljenja koja pomažu razumjeti biblijsku istinu. To su Alvin Plantinga (Indiana) i Kurt Hübner (Kiel). Za obojicu filozofa autonomija vjere utvrđena je u evanđeljima. Isto tako jasni su i mistični fakti (str. 119) koje Berger analizira i prepoznaje u Isusovu preobraženju (str. 120), pojavi anđela (str. 124). On obraduje i vječno egzistencijalističko pitanje o postojanju Boga. Gdje se Bog može naći? (str. 128). Kako shvatiti pojam sotone itd. Dualističku strukturu ne prihvaća. Autor nije propustio dotaknuti se i mnogih etičkih i moralnih pitanja, pravde, svetosti, moći. I teme: uskrsnuće tijela, djevičansko začecje, Isusovo uzašašće na nebo kritički su obrađene.

Knjiga u cjelini izražava duboku vjeru autorovu. On se daje prepoznati kao teolog koji svoje sveučilišno djelovanje stavlja u službu evanđelja i vjere. On je teolog koji želi učvrstiti u vjeri koja iz evanđelja proizlazi. Možda je o nekim ocjenama i preoštara ali njegova je knjiga u cjelini put k vjeri. U zbrci modernih pojmova filozofije, hermeneutike, hermeneutičkih metoda, ideologija našega vremena, knjiga pomaže bolje razumjeti i deklaraciju *Dominus Iesus*. Ono što je najzanimljivije za naše vrijeme jest da profesor K. Berger s Evangeličkog Teološkog fakulteta ustaje u obranu kršćanskih istina od liberalne protestantske ali i katoličke egzegeze koja se često za njom povodi bez kriterija.

Božo Odobašić